

Сакаме да потенцираме дека македонските програми биле директен превод (збор за збор) од грчките програми. Иако децата учеле на својот мајчин македонски јазик, тие го учеле само она што Грците сакале тие да научат. На македонските наставници не им било дозволено да отстапат од воспоставените програми. Со други зборови, хеленизацијата и грчката пропаганда продолжиле да влијаат врз македонските деца дури и надвор од грчките граници.

Во 1949 година, бројот на загинатите дома почнал да се зголемува, а извештаите протекувале до камповите за бегалци, каде што децата добивале лоши вести за судбината на своите родители и роднини. Моралот бил на толку ниско ниво, што децата се повлекувале во себе, не сакале да пејат, да зборуваат, плачат, дури ниту да јадат.

За да го подигнат моралот, мајките-сурогат, кои носеле црнина бидејќи биле во жалост за смртта на своите мажи, почнале да носат облека во бела и светли бои. За доброто на децата, наспроти својот жал, мајките морале да изгледаат расположени и ставиле маска на весели лица.

Како што се интензивирала Граѓанската војна во Грција, така на партизаните им недостасувале регрути во земјата, па затоа почнале да гледаат на децата-бегалци во странство како на потенцијален извор. Иако регрути биле регрутирани од сите кампови во странство, најбројна борбена сила дошла од Романија.

Во почетокот, биле формирани две нови групи и однесени назад за воена обука. Кампањата и пропагандата за регрутирање биле толку примамливи, така што младите не можеле да им одолеат и биле среќни да се јават како доброволци. Сите деца кои биле доволно силни да носат пушки, без оглед на возраста, биле доволно добри да бидат регрутирани.

Првите две групи регрути веднаш биле масакрирани по вовлекувањето во борба со прекалената грчка војска. Сите тие биле помали од петнаесет години, немале борбено искуство и немале никаква претстава што да очекуваат. Третата група заминала од Романија и отишла во Рудари, Преспа, преку Бугарија и Југославија. По пристигнувањето, младите војници биле испратени во Штрково, друго село во Преспа, на едномесечна воена обука и подготовка за борба.

Црквата Свети Ахил на истоимениот остров во Малото Преспанско Езеро

Младите момчиња поминале дел од март и април 1949 година во изведување воени вежби, учејќи како да ракуваат со оружје и да поставуваат експлозивни. Кога стигнале вестите дека првите две групи млади борци биле десеткувани, имало големи протести против ваквите злосторства од заедницата: “Ние не ги спасивме нашите деца за вие да можете да ги убивате.”

Третата група била спасена само поради тоа што многу мајки демонстрирале и го кренале својот глас на бес против таквото варварско регрутирање. Групата била демобилизирана пред да стигне на боиштата, така што многу деца биле вратени во камповите за бегалци. На некои им било дозволено да одат дома, но само за повторно да завршат како бегалци во текот на масовниот егзодус во есента 1949 година.

Како што грчката Граѓанска војна се приближувала до својот крај, така западна Егејска Македонија била бомбардирана до прав. И партизани и цивили побегнале во Албанија за да се спасат. Кога војната завршила, многумина сакале да се вратат, но Грција не ги сакала назад. На сите кои доброволно побегнале, не им било дозволено да се вратат, без разлика дали биле виновни за било какво кривично дело или не.

Откако поминале извесно време во камповите во Албанија, луѓето на Македонија, повторно жртва на нечија друга војна, станале постојани воени бегалци и биле испратени во разни земји од Источниот блок. Пред да заминат, бегалците биле разделени во две групи. Едната, составена главно од партизани-борци, била испратена во СССР. Другата составена, главно, од цивили и помошен персонал на партизаните, била испратена во Полска.

Откако групите биле раздвоени, биле транспортирани до пристаништето Драч /Durasi/, натоварени на карго бродови и испратени на запад преку Гибралтар за Полска и на исток преку Црното Море до Советскиот Сојуз. Патувањата биле долги и непријатни. За да избегнат да бидат откриени, бегалците, буквално, биле скриени во бродскиот товар, а во критични моменти им било наредено да останат неподвижни и да молчат долго време.

Кога се истовариле на своите дестинации, бегалците биле соблечени, а облеката полна во болви била запалена. Откако биле испрскани со специјален прав и искапени во топли

купатила, биле ставени во карантин каде поминале околу еден и пол месец, одморајќи се и ништо не работејќи, пред да бидат преместени во постојани живеалишта.

Откако се сместиле и се привикнале на новиот живот и нашле вработување во новите земји, многу родители почнале да си ги бараат своите деца-бегалци и со помош на властите биле во состојба да си ги вратат дома. Како резултат на тоа, многу деца ги напуштиле нивните земји-домаќини и им се придружиле на своите родители во Полска, Советскиот Сојуз, Југославија итн.

Бегалците кои имале роднини во Канада, САД и во Австралија, преку спонзорство правеле обиди и самите да емигрираат и да ги бараат своите деца, или, пак, нивните роднини да ги бараат децата ако емигрирањето не било можно. Во почетокот, “железната завеса” била цврсто спуштена и било тешко да се распрашуваат, но кога се вклучил Црвениот крст, станало полесно.

Во 1953 година, во текот на конвенцијата на Црвениот крст во Швајцарија, прашањето за децата-бегалци од грчката Граѓанска војна било поставено и разни агенции на Црвениот крст се согласиле да соработуваат и да разменуваат информации меѓу себе. Потоа, секој кој барал помош за да ги лоцира изгубените лица во земјите на Источниот блок, не бил одбиен.

Имало случаи кога Македонците навистина имале проблеми со Црвениот крст, но тоа било поради грчки погрешни информации. Кога Црвениот крст отишол да бара бегалци во камповите за бегалци со кои управувале Грци, им било речено дека Македонците биле “емигрантски работници”, а не бегалци. Еве вистински извештај за тоа што и се случило на една Македонка во Полска.

Жената била омилена кај своите колеги и со време станала работник-пример за другите. Таа се квалификувала за платен одмор од еден месец. Кога дошол нејзиниот ред, била испратена во едно луксузно планинско одморалиште. Била сама и не се чувствувала пријатно да оди на други места, но се согласила да отиде и да ја види фреската на Христовото рождество во една локална црква.

ПРИСТО СТЕФОВ И

▣ СЛАВЕ КАТИН